

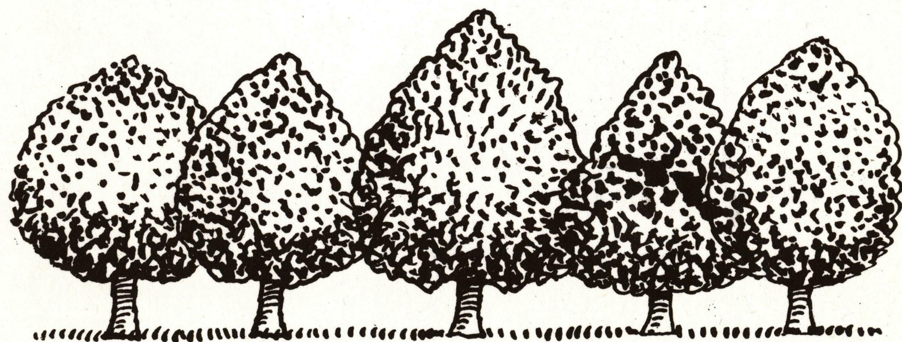
BOMEN

van de vijf dorpen

Bomen van de vijf dorpen

BOMEN VAN DE VIJF DORPEN

Oosterbeek, Wolfheze, Doorwerth, Heelsum, Renkum

Inhoudsopgave

vrouwelijk
katje

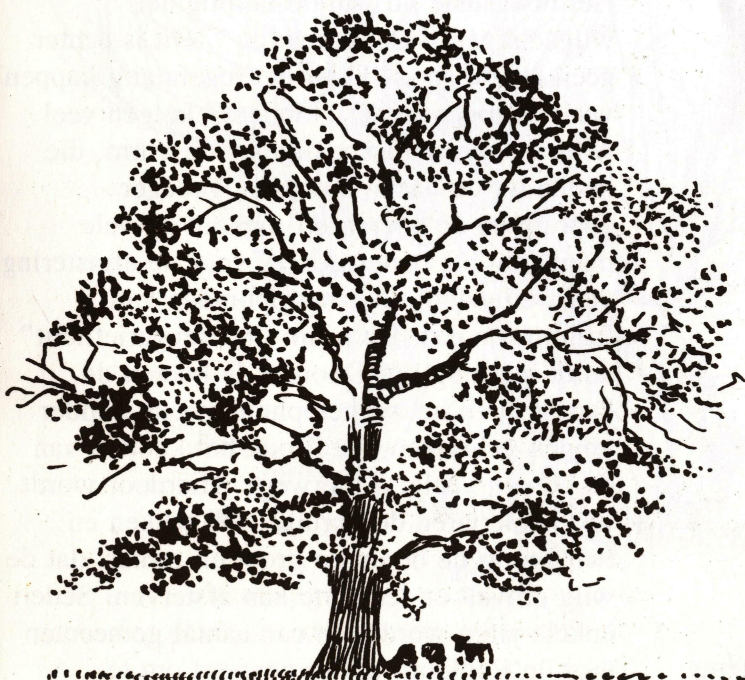
Voorwoord

Vele inwoners van de gemeente Renkum – jong en oud – kennen de vereniging "Vijf dorpen in 't groen" als de vereniging die zich inzet voor het behoud van het natuurschoon en een zo gunstig mogelijk woon- en leefklimaat binnen de gemeente. In de vijf dorpen van de gemeente Renkum bestaat het "groen" grotendeels uit bomen, die onze vereniging zeer ter harte gaan. Symbolisch, maar ook daadwerkelijk hebben bomen in elke gemeenschap altijd een belangrijke plaats ingenomen . . . . . Daarom dit boekje.
In overleg en in samenwerking met het bestuur van de afdeling Renkum van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie en de Reclame-advieskring voor niet-commerciële doelen (STIP) te Wageningen kwam deze uitgave tot stand. In dit boekje, dat uiteraard niet volledig kan zijn, willen wij iets vertellen over een aantal boomsoorten die voor ons natuur- en landschapsschoon van grote betekenis zijn. Het is verheugend dat men tegenwoordig op verschillende manieren tracht in te grijpen wanneer er bomen in de eigen omgeving worden bedreigd. Teveel is reeds verloren gegaan. Met elkaar willen wij streven naar het behoud van het bestaande groen.
Alle zesde-klassers van de basisscholen in de gemeente Renkum zullen dit boekje ontvangen. Wij hopen dat àlle bomen in de vijf dorpen hierdoor in de toekomst een nog grotere belangstelling zullen krijgen.

Over bomen

Bomen. Wat zouden we moeten beginnen zonder bomen? De Veluwe een woestijn, mens en dier onbeschut.
Bomen. We schuilen eronder als het regent en zoeken hun schaduw als de zon te heet is. We plukken er de vruchten van en gebruiken het hout.
Bomen. Al voordat er mensen waren, groeiden er bomen. In weer en wind wortelen ze. Voor bijna elk klimaat en bijna elke bodem zijn er wel bomen.
Bomen hebben er aan de Veluwezoom na de laatste ijstijd steeds gegroeid. De mensen die hier vóór ons woonden, hebben ze ook voortdurend benut. Voor brandhout, timmerhout, bezems en papier. Steeds meer bomen gingen voor de bijl. Zó veel, dat het nu nodig is, erg zuinig te zijn op wat er over is.
We zijn een beetje anders naar de bomen gaan kijken. Het is niet meer alleen maar een kwestie van rekenen hoeveel vruchten er af komen of hoeveel planken er van te zagen zijn. Maar ook hoe zo'n boom in het landschap staat en wat er over blijft als hij weg is.
Die andere kijk op bomen is er nog niet zo erg lang. Toch werden in onze streken al zo'n honderdvijftig jaar geleden soms heel bijzondere bomen geplant, alleen maar omdat ze zo mooi waren. De welgestelde eigenaren van de talrijke landgoederen in deze omgeving maakten er goede sier mee.

De "Duno", de "Oorsprong" en het park "Bato's wijk" in Oosterbeek zijn hiervan mooie voorbeelden.
Tegenwoordig willen we ook heel gewone bomen niet meer kwijt. Een goed voorbeeld is de knotwilg. Eeuwen en eeuwen hebben mens en dier van die boom geprofiteerd. Vogels bouwden er hun nesten in, bezembinders en mandenmakers ontdeden ze van tijd tot tijd van hun lange tenen. Ze leverden het materiaal voor zinkstukken en beschoeiingen. Nu dat nagenoeg is afgelopen, dreigen de knotwilgen te verdwijnen. We willen de knotwilg echter niet missen, omdat hij als elke boom zijn eigen verhaal heeft.

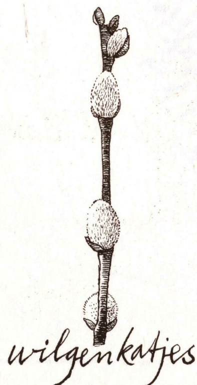
Wilg en populier

Waar water is – zo wordt wel eens gezegd – groeien wilg en populier. Ze houden van goed vochthoudende, vruchtbare grond. In ons waterrijke land treffen we wilgen en populieren veelvuldig aan langs wegen, dijken, kanalen en in weilanden; meestal in rijen of groepen geplant. Ze zijn typerend voor menig Hollands landschap. In onze omgeving moeten we deze boomsoorten dan ook in de eerste plaats zoeken in de uiterwaarden langs de Rijn en in de drassige weilanden langs de beken.

We kennen van de wilg – en vooral van de populier – zeer veel soorten en variëteiten. Het bekendste lid van de familie der wilgachtigen is de "knotwilg". Dit is echter geen aparte soort! Door het regelmatig kappen van het zogenaamde "tophout" kregen veel wilgen de zo typische afgeknotte vorm, die leidde tot de naam knotwilg. Vroeger gebruikten de boeren dit tophout op vele manieren; als bonestokken, voor de afrastering van weilanden, voor het opbinden van fruitbomen e.d. De naam "boerengeriefhout" duidt hier nog op. Doordat de boeren de laatste jaren het wilgetophout steeds minder gingen gebruiken, bleef ook het knotten van de bomen veelal achterwege. Hierdoor wordt na enkele jaren de "pruik" van takken en twijgen op de boom zo groot en zwaar, dat de wilg omvalt en tenslotte kan afsterven. Sedert enkele jaren worden in een aantal gemeenten (ook in Renkum) akties gevoerd om te

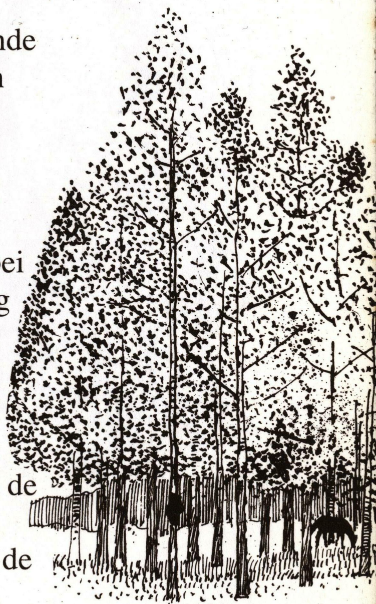

trachten de voor ons polderlandschap zo karakteristieke knotwilgen te behouden. Zo is het knotten van de wilgen in de winter nu vaak het werk van vrijwilligers.
Langs de grote rivieren en in het groene hart van Holland worden nog op vrij grote schaal wilgen aangeplant in "grienden"; wilgenaanplanten die een groot deel van het jaar onder water staan. Men kweekt hier wilgen als hakhout, dat elke 3 – 4 jaar geoogst wordt. Dit zogenaamde "rijshout" wordt gebruikt voor het maken van zinkstukken; dit zijn zeer grote gevlochten matten, die met stenen verzwaard aan de voet van een dijk in het water worden gelegd. Het water heeft dan minder vat op de dijkvoet.

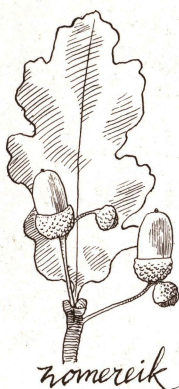
Wilgen en populieren bloeien voordat de bladeren verschijnen

Wilgetakjes met hun fraaie, witte donzige katjes zetten we in het voorjaar graag in een vaas als een eerste lentebode.
De katjes van de populier of peppel zijn lang en hebben veel weg van rode rupsen. Na de bloei – in april – vallen ze af en vormen dan een rood tapijt onder de peppels. Het zaad van de populier heeft dik wit pluis; het doet een beetje denken aan kapok.
Populieren en wilgen lijken wel wat op elkaar, maar zijn toch erg goed van elkaar te onderscheiden – al was het alleen maar aan de bladeren. De populier heeft veelal een min of meer driehoekig blad; het blad van de wilg is

langwerpig (lancetvormig). Populieren hebben een zeer uitgestrekt wortelstelsel. Op drogere gronden treffen we oppervlakkige worteluitlopers wel tot 15 meter of meer van de stam aan. Hiermee kunnen ze goed in hun zeer grote waterbehoefte voorzien.
Populieren groeien snel . . . Zó snel gaat het met deze bomen dat het in Italië op het platteland nog altijd gebruikelijk is om bij de geboorte van een dochter een aantal populieren te planten. Als de dochter dan later trouwt, zijn de populieren uitgegroeid tot forse bomen. Ze worden dan geveld en de opbrengst van het hout krijgt de dochter als bruidsschat mee. Het zachte populierehout wordt veel gebruikt door klompenmakers, voor het maken van lucifers en in de papierindustrie.
Een mooie variëteit van de wilg is de bekende treurwilg, die veel in parken en plantsoenen wordt aangetroffen. Ga maar eens kijken in het park "Bato's wijk" in Oosterbeek. Ook vormt de treurwilg een passende stoffering van onze begraafplaatsen.
Vooral in het vroege voorjaar tijdens de bloei en het ontluiken van het blad is de treurwilg van een opvallende schoonheid. Drie zware wilgen met een stamdoorsnede van wel één meter staan bij de uitmonding van de Heelsumse beek in de Rijn bij Heelsum.
Mooie populieren vinden we onder meer in de omgeving van kasteel Doorwerth, bij de Beukenlaan in Renkum en aan de voet van de "Hemelse Berg" in Oosterbeek.

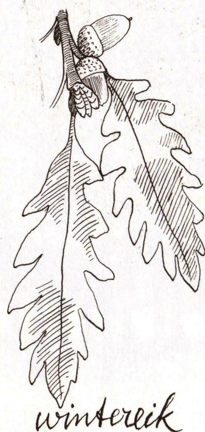

Eik

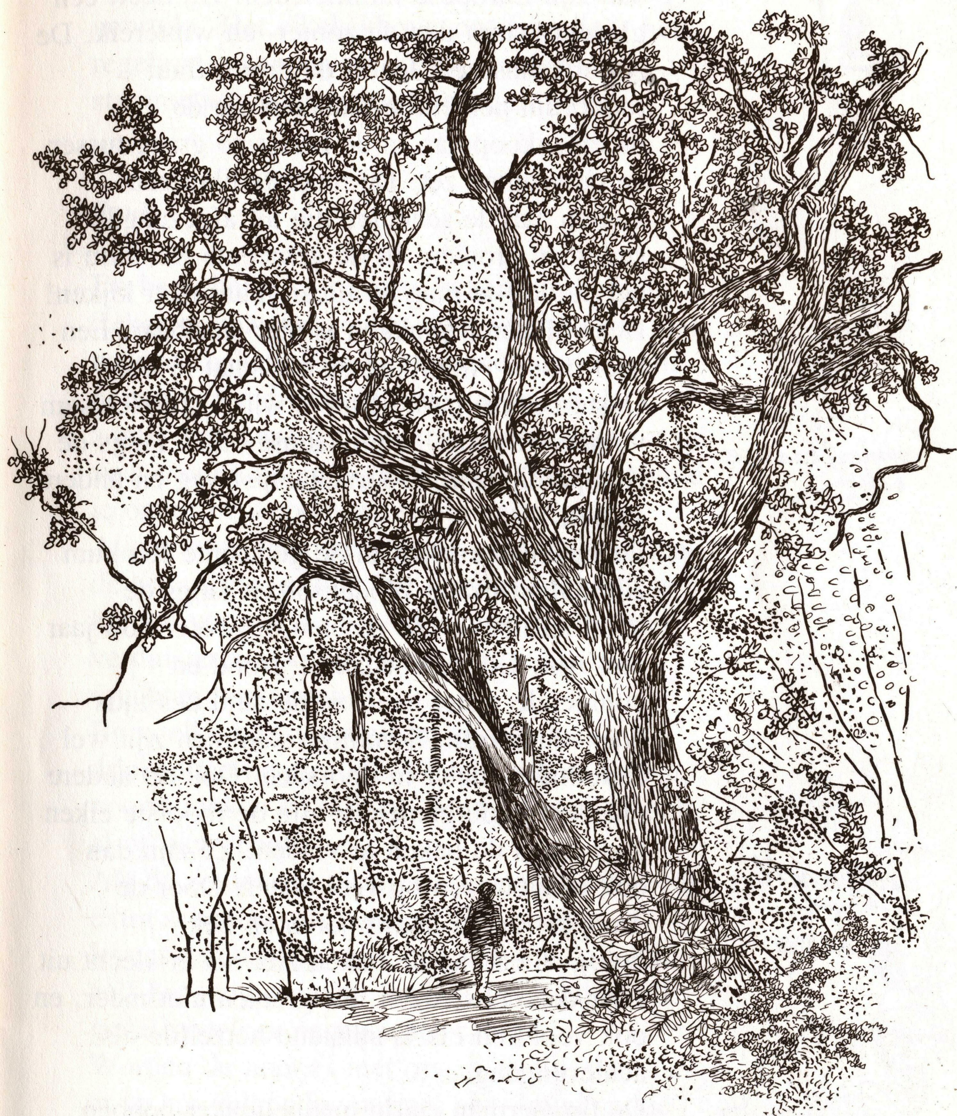

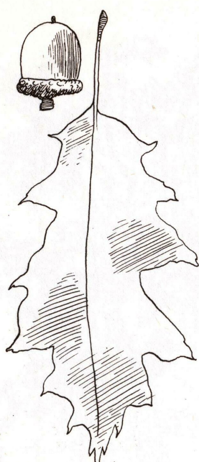
Zoals de leeuw de koning van de dieren is, zo beheerst de eik onze bossen. Met zijn machtige kroon overschaduwt hij alles. De dieren in het bos eten de eikels. Je kunt in de bomen altijd veel rupsen aantreffen. Spechten zijn trouwe bezoekers van eiken. Typisch is de meeldauw, een schimmel die de bladeren van vooral jonge eiken met een wit laagje bedekt. Op eikebladeren zien we vaak "eikegalletjes": bolvormige vergroeiingen op het blad. Ze ontstaan doordat de galwesp op de bladeren eitjes legt. Door een weefselwoekering ontstaan daarna de gallen, waarin het larfje van de galwesp leeft.

Van de eik zijn in Europa en daarbuiten ongeveer 200 soorten bekend. In onze bossen, langs wegen en paden kwamen oorspronkelijk slechts twee soorten voor: de zomereik en de wintereik. De eerste soort bloeit een paar weken eerder dan de andere en wel begin mei. De wintereik onderscheidt zich van zijn broertje doordat hij tot diep in de winter zijn blad vasthoudt. Er zijn nog meer kenmerken die deze twee soorten onderscheiden: de zomereik heeft bijvoorbeeld heel onregelmatig blad en de eikels zitten op steeltjes. De wintereik heeft regelmatig gelobde bladeren en eikels zonder steeltjes. Van deze laatste soort staan een paar mooie exemplaren op "Hartenstein" in Oosterbeek.

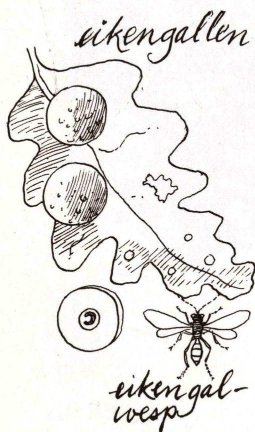
In onze bossen is ook een vreemdeling van overzee in groten getale aan te treffen: de Amerikaanse eik, nog groter en imposanter

dan zijn Europese familieleden. Hij heeft een gladdere stam dan de zomer- en wintereik. De Amerikaanse eik levert de grote, fraai roodbruin gekleurde bladeren die de bloemenkoopman in de herfst zo graag tussen de chrysanten zet. De mooiste bladeren komen aan de scheuten die uit afgezaagde stammen groeien. In de gemeente Renkum is het parool: je mag er alleen maar naar kijken! Deze bladeren plukken is hier strafbaar. Een heel mooie Amerikaanse eik staat in het Oosterbeekse park "Bato's wijk". In Heelsum vinden we grote Amerikaanse eiken langs de Kamperdijklaan, Doornekampseweg en andere straten.

De bekendste eiken in de gemeente Renkum zijn natuurlijk de Wodanseiken langs de Wolfhezerbeek. Ze moeten ongeveer 500 jaar oud zijn. Goede voedzame grond en voldoende water heeft ze de tand des tijds doen weerstaan. Sommige stammen zijn wel anderhalve meter in doorsnee. Ook op andere plaatsen in de gemeente zijn de mooiste eiken juist langs de beken te vinden. Ze zijn dan ook aangewezen op veel water. Door de droogte van de laatste jaren en het droogvallen van de beken ziet het er slecht uit voor deze bosreuzen. Ze groeien niet meer, en ook voor een eik is stilstand hetzelfde als achteruitgang.

De timmerman en de meubelmaker hebben graag eikehout. Ook voor waterwerken en schepen is het goed te gebruiken. De dwarsliggers van onze spoorlijnen zijn vaak van (Amerikaans) eikehout. De ruwe schors

van de eik werd vroeger voor de leerlooierij gebruikt. Het eikehakhout, ontstaan door het regelmatig kappen van de opgroeiende stammetjes, is daar nog een erfenis van.

Beuk

De beuk behoort tot onze bekendste bomen. Zeker in onze omgeving hoef je er beslist niet naar te zoeken. Zijn lichtgroene, sterke stam draagt een indrukwekkende kroon. In de zomer laat deze geen ziertje zonneschijn tot de voet van de boom doordringen. Daardoor vind je onder beukebomen weinig ander groen. Alleen twee dappere plantjes, het dalkruid en de bosanemoon, lukt het nog net tot bloei te komen voordat de beukebladeren hun hemel verduisteren. Ook de beuk kun je aan zijn vruchten herkennen.

Bijna elke herfst strooit hij zijn kleine, driekantige nootjes uit. Vogels zijn er dol op, vooral vinken en duiven. Mensen eten ze ook, al of niet gepoft.

Als de zomer erg droog is geweest, is de beuk extra scheutig met nootjes. Een soort levensverzekering, lijkt het wel: als de boom zelf het loodje mocht leggen, heeft hij in elk geval voor een nageslacht gezorgd.
Worden de nootjes niet opgepeuzeld, dan kan er in het volgende voorjaar een "minibeukje" uit groeien. Meestal komt er van deze plantjes weinig terecht. Het kleine worteltje zal meestal terecht komen in de laag nog niet of nauwelijks verteerde beukebladeren, waar het

te weinig voedsel en vocht vindt. Hierdoor sterft zo'n plantje weer snel af. Zit alles mee, dan kan uit zo'n nietig plantje in de loop van 60 tot 80 jaar een volwassen beukeboom groeien. Soms wordt een beuk wel tot 250 jaar oud.

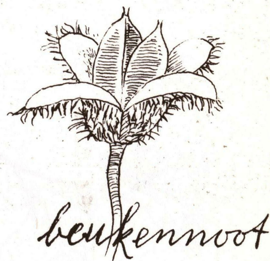
De gewone beuk heeft groen blad, maar er zijn er ook met bruinrode bladeren, die als "bruine beuken" worden aangeduid. De eerste bruine beuk werd in de vorige eeuw in Duitsland aangetroffen. Kwekers hebben er voor gezorgd dat deze variëteit nu overal te pronken staat. De varenbeuk – een andere variëteit – onderscheidt zich door z'n typische diep ingesneden blad. Een varenbeuk staat in de tuin van "Transvalia", bij de oprit naar de "Hemelse Berg" aan de Benedendorpseweg in Oosterbeek.

Een derde variëteit is de treurbeuk met zijn neerhangende takken. Aan de Wageningse kant van Hotel "Campman" te Renkum staat er één*. Tegenover de "J.P. Heijestichting" aan de Utrechtseweg in Oosterbeek kun je ook een mooie treurbeuk vinden.

Beukehout is nogal hard. Speelgoed, pollepels, ruggen van borstels, meubels; ze worden vaak van beukehout gemaakt. Een bijzondere eigenschap is, dat het beukehout zich onder stoom laat buigen.

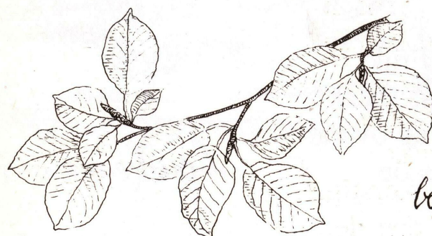
De gemeente Renkum is met beuken rijk bedeeld. Wie van Heelsum naar Oosterbeek rijdt, ziet aan weerskanten van de weg overal beuken staan. Vooral in de lente, als de

* Inmiddels van gemeentewege gekapt.

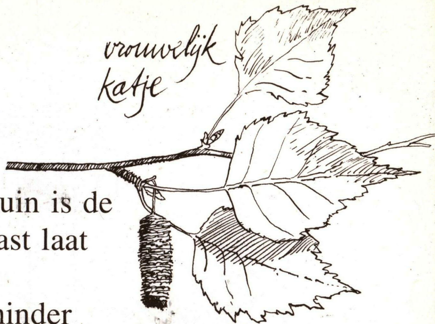
bomen hun tere fijnbehaarde groen laten zien, is zo'n tochtje de moeite waard. Maar de fraaiste beuken zijn zonder twijfel die langs de Italiaanseweg tussen Oosterbeek en Doorwerth. Als onwrikbare wachters staan ze daar in het gelid. Ze moeten ± 250 jaar oud zijn en vormen een herinnering aan de tijden toen hertogen en graven hier grote bezittingen hadden. De beuken gaven de grens van die eigendommen aan en werden "scheibomen" genoemd. Langs zo'n scheidslijn heeft later, in 1848, de kasteelheer van Doorwerth, Baron van Brakell, de Italiaanseweg laten aanleggen. Ook een boom alléén kan indruk maken. Een heel eerbiedwaardige beuk slijt z'n ouwe dag bij Hotel "Wolfheze". De stam heeft een omtrek van om en nabij de zes meter! In het Oosterbeekse park "Bato's wijk" staat ook zo'n stoere knaap, naast enkele fraaie bruine beuken. Een aardig stukje beukenbos treft men aan langs de Renkumse beek bij de "Keyenberg".

Er zijn in onze groene dorpen nog veel meer bijzondere beuken natuurlijk. Kijk zelf maar eens rond: bijvoorbeeld op de landgoederen "Mariëndaal", de "Lichtenbeek" en de "Duno".

beukenblad

Berk

Een artistieke verschijning in bos en tuin is de berk. Met zijn schilderachtige witte bast laat deze veel voorkomende boom zich gemakkelijk herkennen. Er zijn niet minder dan 60 soorten berken bekend. In onze omgeving zijn er echter maar twee die vrij veel voorkomen: de ruwe berk van de zandige, droge heidevelden en de zachte berk van de meer vochtige gronden. Beide soorten zijn gemakkelijk te onderscheiden. De zachte berk heeft behaarde twijgen; de ruwe berk heeft ruwe, met wratjes bezette twijgen en takken. Let er maar eens op. De berkestam "vervelt" naarmate de boom dikker wordt. Dunne schilfertjes bast laten los en laten donkere vlekken op de zilverwitte stam achter.
Bij een bijzondere soort, de uit Amerika afkomstige papierberk, kun je hele vellen van de stam trekken; het lijken wel stukjes vliesdun papier. In onze streken treffen wij deze berk alleen aan als sierboom; in de bossen komt hij niet voor. Langs de Talsmalaan in Oosterbeek staat een rijtje van deze papierberken.
De bij ons meest voorkomende ruwe berk is een snelle groeier. In een jaar of tien is deze berk al een hele piet.
Meestal hebben ze het met zo'n 50 jaar al weer gehad. Zo'n bejaarde berk is vaak getekend door het leven. Zijn grove, korstige bast maakt hem nog karakteristieker dan de jonge bomen. Hoe mooi de berk ook is,

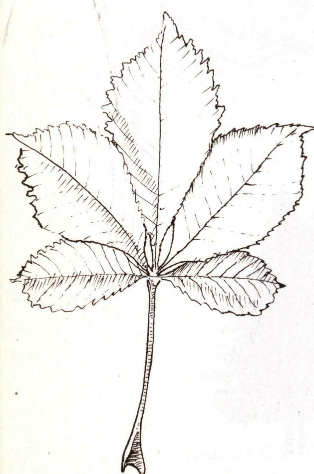
mensen die voor onze heidevelden moeten zorgen hebben er een broertje aan dood. Want als ze de berk z'n gang zouden laten gaan, zouden er over enkele tientallen jaren weinig heidevelden en andere open landschappen meer zijn. Daarom moeten deze mensen in dit geval juist de berken te lijf gaan om het heidelandschap te behouden.
De ruwe berk laat zijn lange dunne twijgen wat treurig hangen. In een jonge dennenaanplant kan hij daar – geholpen door de wind – duchtig mee om zich heen slaan en zo jonge dennetjes onthoofden. Er is ook nog een echte treurberk. Deze staat veel in tuinen: ook de zwaardere takken van deze boom groeien met grillige bochten naar beneden.
Als een berk op een gazon staat, tekent het wortelstelsel van de boom zich in een droge periode heel duidelijk in het gras af. De fijnvertakte wortels zuigen het vocht ook vlak onder de oppervlakte weg, zodat het gras om de berk eerder verdroogt dan op de rest van het gazon.
Een maatje van de berk is de berkeboleet, een paddestoel die steevast in de schaduw van de berk groeit en in zijn uiterlijk zelfs wel iets van die boom weg heeft. Het hout van de berk is niet veel waard. Het is erg zacht en het verrot snel. Voor de open haard is het prima. Jonge stammetjes worden veel gebruikt voor het maken van vogelhuisjes. Het vocht in de stam wordt gebruikt voor haarwater. Het werd vroeger zelfs wel gedronken; "berkewijn" noemden ze het dan.
Mooie berken staan her en der in de bossen

en in de tuinen van oude herenhuizen. In de omgeving van de "Sonnenberg" in Oosterbeek, op de "Westerbouwing" in Doorwerth en op het heitje bij "Klein Zwitserland" in Heelsum staan er enkele, die bijzonder de moeite waard zijn.

Paardekastanje

Als we het over een kastanje hebben denken we meestal het eerst aan het glanzend bruine binnenste gedeelte van de vrucht, dat wordt omsloten door een van buiten stekelige bolster. In dit geval bedoelen we de oneetbare vruchten van de paardekastanje of wilde kastanje. Ze zijn voor kinderen erg aantrekkelijk, wat in de herfst goed te merken is. De beheerders van "openbaar groen" (veelal de mensen van de gemeentelijke plantsoenendienst) krijgen dan soms hoofdpijn van de onbedwingbare lust van kwajongens om de kastanjes met stokken of stenen uit de bomen te gooien. De paardekastanje heeft zijn naam te danken aan de hoefijzerfiguur, die de afgevallen bladeren op de twijgen achterlaten. De naam "wilde kastanje" berust er vermoedelijk op dat zijn oneetbare vruchten toevallig lijken op de eetbare vruchten van de tamme kastanje.
De boom is in het vroege voorjaar goed te herkennen aan de dikke bruingekleurde kleverige knoppen. Takken met knoppen kunnen in april al in een vaas worden gezet; binnen lopen ze dan door de warmte al snel

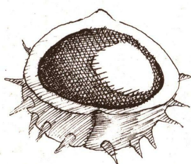

paarde-
kastanje

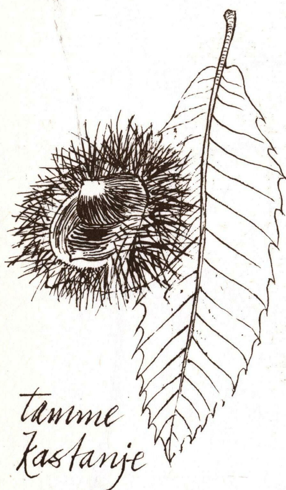
uit. De grote handvormig samengestelde bladeren (meestal 7-tallig) kent vrijwel iedereen. De boom bloeit in mei-juni met opvallende, hoge kaarsen van witte of rode bloemen, die goed afsteken tegen het dan al helemaal ontplooide bladerdek.
De paardekastanje groeide oorspronkelijk alleen in Zuidoost-Europa en Klein-Azië,

maar wordt nu vanwege zijn grote sierwaarde ook in onze streken veel aangeplant. Het eerste exemplaar werd hier al in 1608 geplant in de Hortus Botanicus in Leiden.

De paardekastanje is nu één van onze mooiste en bekendste sierbomen. Kijk maar eens op "Dennenoord" in Oosterbeek of in Heelsum aan de . . . juist, de Kastanjelaan. Ook langs een deel van de Klein Amerikaweg in Renkum, nabij de "Jonkershoeve", staat aan weerskanten een prachtige rij kastanjebomen. Soms hebben zulke bomen een eigen verhaal. Dit is bijvoorbeeld het geval met de paardekastanje, geplant in het park "Hartenstein" te Oosterbeek ter nagedachtenis aan mevrouw Schotelius-de Ridder, die onder haar schrijfstersnaam Tony de Ridder in onze omgeving bekendheid kreeg.

Tamme kastanje

Er is naast de paardekastanje nog een andere boomsoort die "kastanje" wordt genoemd en wel de tamme kastanje.
Hoewel de vruchten erg veel op elkaar lijken, zijn deze beide soorten toch geen familie van elkaar. De vruchten van de tamme kastanje zijn kleiner dan die van de paardekastanje; als ze rijp zijn zijn ze glanzend bruin en worden ze omsloten door een wel zeer stekelige groene bolster. De vruchten zijn eetbaar (die van de paardekastanje niet!) en worden in de herfst veel verzameld.
De tamme kastanje is inheems in

Zuid-Europa, de Kaukasus, Klein-Azië en langs de noordkust van Afrika. Hij wordt in die landen ook vaak aangeplant om zijn vruchten. In Frankrijk wordt er een soort jam van gemaakt.
De boom is heel gemakkelijk te herkennen aan zijn bladeren. Deze zijn vrij groot, enkelvoudig, langwerpig met een toegespitste top. De bladrand is opvallend regelmatig getand; elke bladnerf eindigt in een "hulstachtig" puntje.
Tamme kastanjes bloeien in juni/juli, als de bomen al volledig in blad staan, met lange geelgroene katten (precies andersom als bij de populier, waar eerst de katjes verschijnen en daarna de bladeren). De onderste bloempjes van de bloeiwijze zijn vrouwelijk en leveren de vruchten; de bovenste zijn mannelijk en vallen tenslotte af.
In de winter, als de bomen kaal zijn, zijn tamme kastanjes vaak te herkennen aan hun stam. Vaak zit er een draai in, alsof de boom zich al groeiend een slag heeft gedraaid.
In de gemeente Renkum zijn in oude, grote tuinen en in parken veel tamme kastanjes aangeplant, soms al honderden jaren geleden. Mooie, oude exemplaren zijn te vinden bij de hertenkamp in het park "Hartenstein" en recht tegenover de Steynweg in Oosterbeek.

Linde

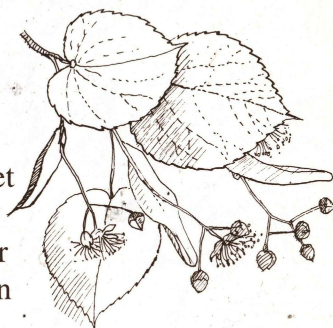
De linde is onze meest krasse boom. Hij kan erg oud worden, soms wel 400 jaar. Hij groeit

niet in de bossen, maar wordt veel aangeplant in parken en langs wegen.
De aanplant van linden in dorpen, op marktpleinen en bij kerken werd al door Karel de Grote (742 – 814) bevorderd.

In vroeger eeuwen werd de linde geplant op het voorplein van kastelen. Het planten van een linde bij belangrijke gebeurtenissen is vanouds een veel voorkomend gebruik. Het feit dat de linde zeer oud kan worden en dus de herinnering lang levend kan houden, is hieraan niet vreemd. De mensen zullen daarom wel de linde hebben uitgekozen als symbool voor hun trouw aan de koning. Bij feestelijke gelegenheden werden lindebomen geplant, die dan als "koningslinde" of "koninginnelinde" de geschiedenis in gingen. In dit verband zijn in ons land vooral de zogenaamde "Wilhelminalinden" bekend, die in 1898 in vele steden en dorpen werden geplant ter gelegenheid van de inhuldiging van Koningin Wilhelmina (1880 – 1962). In de Dorpsstraat in Renkum vinden we nog zo'n Wilhelminalinde, evenals in Oosterbeek nabij de Concertzaal aan de Benedendorpseweg. Er zijn verscheidene soorten linden, zoals de Hollandse linde, de zilver- en de krimlinde. Bij het N.H.-kerkje op de heuvel in Heelsum staan mooie linden. Dat vond ook de kunstschilder Barend Ferwerda, die er een fraai schilderstuk aan heeft gewijd. Bovenaan de Holleweg, bij de Spechtlaan, in Doorwerth staat de "Kapelleboom", ook al zo'n krasse eerbiedwaardige linde. Deze boom markeert de plaats waar omstreeks 1425 een kapel is gebouwd. In een beschrijving van deze omgeving uit 1836 (Nijhoff "Wandelingen") wordt gewezen op "een ouden lindenboom, die oudtijds eene op dezen kruisweg geplaatste kapel beschaduwde en nog onder de naam van

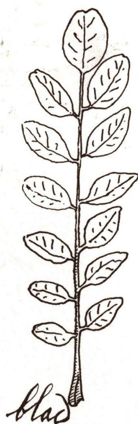
kapelleboom bekend is". Het lijkt er dus op dat deze lindeboom er al stond ten tijde van deze kapel, die in het midden van de 17e eeuw moet zijn gesloopt. Een boom dus om even eerbiedig bij stil te staan.
De mooiste linde in de gemeente staat bij het kerkje aan de Benedendorpseweg in Oosterbeek. Hij heeft het in de oorlog zwaar te verduren gehad, maar boomchirurg Copijn heeft hem grondig behandeld, zodat hij er weer een tijd tegen kan.

bloeiende lindetak

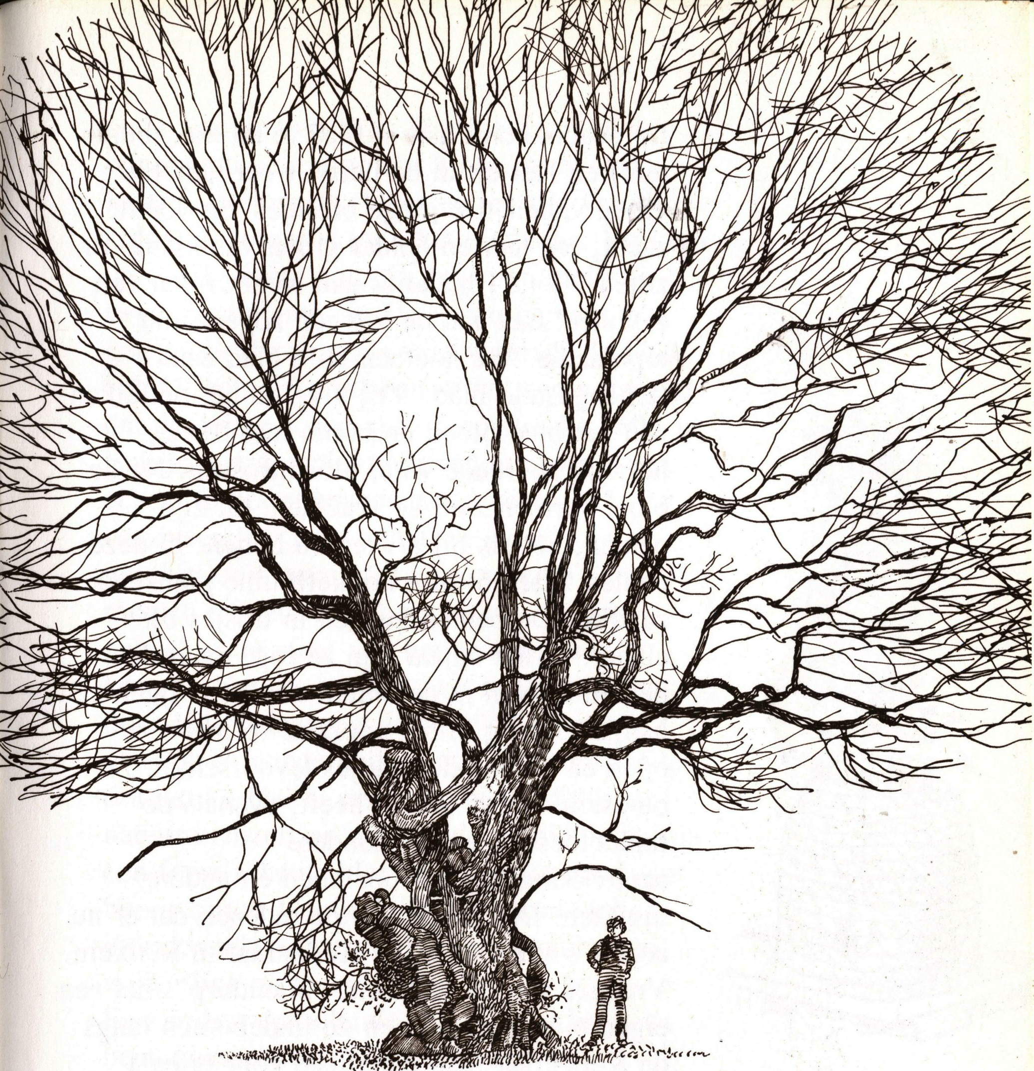
Mooie zilverlinden, die te herkennen zijn aan de aan de onderzijde witbehaarde bladeren, zijn te vinden bij het missiehuis "de Tafelberg" aan de Pietersbergseweg en in het park "Bato's wijk" in Oosterbeek.
Lindebomen stonden vroeger vaak op het erf van boerderijen. Dit waren meestal zogenaamde "leilinden", die door sterke snoei en het doelbewust leiden van de overblijvende dikkere takken in een bepaalde vorm werden gehouden. Zulke leilinden stonden nog niet zo lang geleden langs de Kerkstraat in Renkum.
Linden zijn erg aantrekkelijk voor bladluizen. Deze produceren de zogenaamde "honingdauw", een kleverig goedje dat uit de bomen druipt. Voor autobezitters is parkeren onder een lindeboom dan ook vaak niet zo prettig. De kleverige honingdauw is maar moeilijk weer van de auto af te krijgen. Daarom wordt langs straten vaak de krimlinde geplant, een soort waarvan bladluizen blijkbaar niets willen weten, want daaronder hebben we geen last van honingdauw.
Toch heeft de linde vele voordelen. Een

belangrijk punt is, dat de boom zeer goed bestand is tegen luchtverontreiniging en dus ook in steden nog goed kan groeien. Verder groeit hij op praktisch alle gronden, ook op droge. De zweetopwekkende kracht van lindebloesemthee bij koortsen was bij onze voorouders al bekend. Lindehoning geldt voor velen als één van de fijnste honingsoorten. Het hout van de linde is vrij zacht en daarom onder meer geschikt voor houtsnijwerk. Vele oude kerkbeelden zijn gesneden uit lindehout.

Acacia

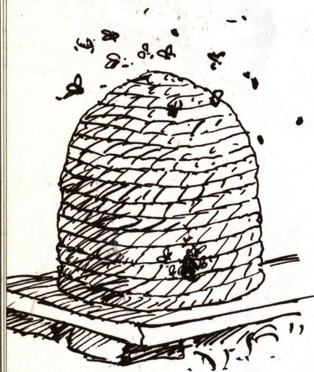

De boom die bij ons "acacia" wordt genoemd, is afkomstig uit Noord-Amerika. In Europa werd de eerste acacia in omstreeks 1600 in de Parijse plantentuin geplant. Deze boom leeft nog steeds. Nu is de acacia een vrij bekende boom in tuinen en parken, die ook graag langs spoordijken en op verlaten cultuurgrond groeit. Ook als laanboom is hij erg goed op zijn plaats. Het wortelstelsel is zeer uitgebreid; de wortels gaan echter niet diep de grond in. Uit de bovengrond nemen ze zoveel vocht en voedingsstoffen op, dat er maar heel weinig planten onder acacia's kunnen groeien.
De stam van de acacia is nooit kaarsrecht; steeds vertoont hij allerlei krommingen en vertakkingen. De schors is op oudere leeftijd diep gegroefd. In de winter zien de bomen er met hun verweerde, schorsige stam maar wrakkig uit. De bomen staan schots en scheef

en vaak vallen er in die tijd grote dode takken naar beneden.
De jonge twijgen zijn kantig; ogenschijnlijk heeft de boom geen knoppen. Op die plaatsen, waar we de knoppen zouden verwachten zitten twee stevige dorens, die de er onder zittende knoppen geheel verbergen.

De acacia komt laat in blad (eind mei, begin juni) en laat dit in de herfst weer tamelijk vroeg vallen. De jonge blaadjes zijn klein, zacht, erg teer en helder groen van kleur. Er zitten 9 tot 21 blaadjes aan weerszijden van een steel met aan de top een zogenaamd topblaadje. We noemen zo'n blad een samengesteld blad. Vrij vlug na het ontluiken van het blad bloeit de boom met fraaie, heerlijk geurende witte bloemtrossen. Na de bloei vormen zich de vruchten; dit zijn peulen, net als bij erwten en bonen. In deze peulen zitten 6 tot 8 donkerbruine glanzende zaadjes. De peulen hangen in trosjes bij elkaar. In het najaar zijn ze rijp, maar de peulen blijven in de winter aan de twijgen hangen; vroeg in het voorjaar springen ze open en komen de zaadjes tevoorschijn. De bloesem van de acacia heeft, evenals de lindebloesem, een bijzondere aantrekkingskracht voor bijen en andere insekten. Dat is een van de redenen dat er nu acacia's staan langs de Kerkstraat in Renkum. Vroeger was dit een echt "bijendorp" met een eigen bijenmarkt. Toen de lindebomen langs de Kerkstraat (een paradijsje voor bijen!) verdwenen moest er weer een boomsoort komen waar ook de bijen en de bijenhouders iets aan hadden. Vandaar dat de keus toen op de acacia viel.

De acacia groeit vrij snel. Na ± 40 jaar wordt de boom niet hoger meer; hij kan dan zo'n 25 meter hoog zijn. Wel groeit de boom daarna nog in de breedte. Acacia's kunnen ongeveer 100 jaar oud worden. Soms treffen we zeer

oude exemplaren aan. Zo groeit een heel bijzondere acacia op het binnenplein van kasteel Doorwerth. Over de leeftijd van deze kolossale boom is men het niet eens. Volgens de overlevering zou hij, tezamen met nog twee exemplaren, in 1579 zijn geplant ter gelegenheid van een vredesverdrag, de Unie van Utrecht. We hebben in het begin gezegd dat de eerste acacia pas in omstreeks 1600 in Europa werd geplant. Bovendien wordt een acacia in het algemeen niet ouder dan ongeveer 100 jaar, zodat we deze geschiedenis maar met een korreltje zout moeten nemen. Hoe het ook zij, hij past geheel in de sfeer van het eeuwenoude kasteel. Net als het slot zelf heeft de boom door het oorlogsgeweld in 1944 ernstig geleden. Maar terwijl mensen zich inspanden om het kasteel te restaureren, herstelde de natuur zichzelf en maakte de vernielde acacia een forse scheut. Met de helpende hand van boomchirurg Copijn heeft de boom zich indrukwekkend hersteld – een wonder van volharding en levenskracht.

Een andere opvallende acacia staat bij het bejaardencentrum "Overdal" aan de Lebretweg in Oosterbeek; ook dit exemplaar vertoont in zijn kroon allerlei krommingen en het lijkt wel of hij van vermoeidheid wil gaan liggen. Typische groepjes van deze boomsoort staan langs de Bennekomseweg in Heelsum (o.a. tegenover de villa "Laurahof") en bij de "Koude Herberg" aan de Utrechtseweg in Oosterbeek. Tenslotte heeft Oosterbeek ook nog zijn Acacialaan.

Loofbomen en naaldbomen

In grote lijnen zijn de boomsoorten in te delen in twee groepen, t.w. loofbomen en naaldbomen. In ons land komen naaldbomen het meest voor; 75% van ons bos bestaat uit naaldhout en 25% uit loofhout.
Het meest opvallende verschil tussen beide groepen – de namen zeggen het al – is dat loofbomen loof (= bladeren) hebben en naaldbomen naalden. Een ander duidelijk verschil is dat loofbomen in de herfst meestal hun blad verliezen, terwijl bijna alle naaldhoutsoorten 's winters hun naalden behouden. Er zijn uitzonderingen, zoals de lariks, die in het najaar al zijn naalden laat vallen. Natuurlijk verliezen naaldbomen ook wel hun naalden, maar nooit allemaal tegelijk. De naalden blijven 4–5 jaar zitten voor ze afvallen. De bomen worden dus nooit helemaal kaal. En zo zijn er nog meer verschilpunten.

Grove den

De grove den (een andere naam is pijnboom) is één van de belangrijkste Europese bosbomen. Hij groeit van nature in vrijwel geheel Europa. Ongeveer de helft van de Nederlandse bossen bestaat uit grove dennen. Vooral op de Veluwe en in Noord-Brabant vinden we uitgestrekte bossen van deze boomsoort. De grove den werd in ons land voor het eerst aangeplant omstreeks 1515 en wel in de omgeving van Breda.
Vooral in de tweede helft van de vorige eeuw zijn grote oppervlakten woeste grond, zoals heidegebieden en zandverstuivingen met grove dennen beplant in verband met de toenemende vraag naar hout voor de mijnen (mijnhout). Nu al onze kolenmijnen zijn gesloten, wordt veel grenehout (dat is de handelsnaam voor het hout van de grove den) verwerkt in de papierindustrie. Verder wordt het veel gebruikt in de huizenbouw en voor de fabrikage van spaanplaat.
De grove den is vrij gemakkelijk te herkennen aan de bast. Deze is eerst roodbruin, wat goed zichtbaar blijft in het bovenste gedeelte van de stam, waar de bast in dunne vezelige schilfers afbladdert. Bij het ouder worden van de boom gaat de bast langzamerhand over in een dikke schors, het eerst aan de voet van de stam. Bij oude bomen zijn de schorsplaten flink dik en passen ze als stukjes van een legpuzzel in elkaar. Dit is erg mooi te zien bij de "duizendjarige den" nabij het hotel "Wolfheze". Het is een voor ons land uniek

mannelijke bloeiwijze

exemplaar en waarschijnlijk de oudste grove den in Nederland. De stamomtrek bedraagt niet minder dan ± 4 meter! Degene die de naam "duizendjarige den" heeft bedacht, hield waarschijnlijk een beetje van overdrijven. De boom is naar schatting ongeveer 400 jaar oud. Hij stamt uit het eind van de 16e eeuw, toen in die omgeving het oude dorpje Wolfheze lag.

De jonge twijgen van de grove den zijn grijsgeel. De knoppen bruin en spits, vaak iets beharst. De naalden hebben een blauw-groene kleur en zijn twee aan twee in een kokertje gevat; ze zijn 4 tot 7 cm lang. De boom bloeit in mei, als de jonge naalden nog niet geheel ontwikkeld zijn. De mannelijke bloemen zijn geel en staan in een soort aar aan het onderste gedeelte van de jonge loten. Ze leveren erg veel stuifmeel, dat door de wind wordt verspreid. De vrouwelijke bloeiwijzen staan in groepjes van twee tot vijf aan het uiteinde van de loten. Ze zijn fraai donkerrood gekleurd. Uit deze vrouwelijke bloemen vormt zich na de bloei, in de loop van de zomer, een klein kegeltje. Pas in het tweede voorjaar groeit dit kegeltje uit tot een slanke groene kegel van 3 tot 6 cm lengte. In het jaar daarop is de "denneappel" rijp; hij is dan bruin van kleur. Bij droog weer springt hij open en komen de gevleugelde zaden vrij.

Als de grove den in bosverband opgroeit, vormt hij, als de grond niet te arm is, een vrij rechte stam. Groeit hij ergens alleen, bijvoorbeeld op de hei of op het stuifzand, dan groeit hij breed uit, blijft vrij laag en

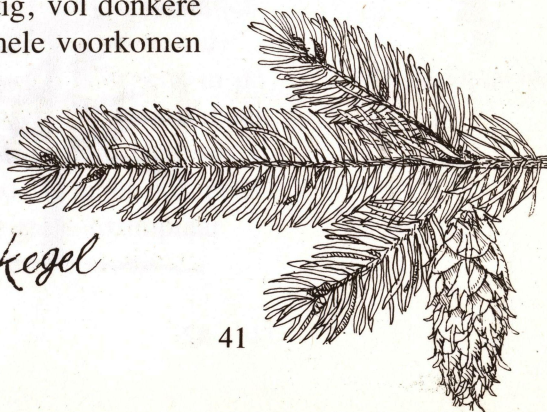

vormt zware zijtakken. Deze dennen worden "vliegdennen" genoemd. Een grote vliegden staat op een bouwland tussen de Italiaanseweg en de Van der Molenallee in Doorwerth.
De grove den zaait zich gemakkelijk uit. Hij heeft samen met de berk al menig heideveld in enkele jaren tijds geheel overgroeid. Willen we de heide behouden, dan moeten deze vliegdennen worden gekapt; anders zullen we binnen de kortste keren door de bomen de hei niet meer zien!

Douglas

Een naaldboom die de laatst tientallen jaren in ons land op steeds grotere schaal bij de bosaanleg wordt gebruikt is de douglasspar. Deze boomsoort is afkomstig uit het westen van Noord-Amerika. De naam is ontleend aan een zekere David Douglas, een Schotse plantkundige, die al in 1827 zaad van deze boomsoort in de dichte wouden van Noordwest Amerika heeft verzameld en naar zijn land heeft gezonden. Van de hieruit gekweekte bomen zijn er nog steeds enkele in leven.
De douglas deed het in Nederland zo goed, dat hij nu in onze bossen één van de meest aangeplante uitheemse boomsoorten is. Hij heeft een rechte stam, groeit sneller dan de grove den en is daardoor een prima houtproducent. Het hout, dat in de handel bekend staat als "Oregon-pine", is van goede kwaliteit. De boom wordt in Europa ongeveer

30 meter hoog en steekt daarmee met kop en schouders boven de meeste bomen uit. In Amerika worden ze veel groter; daar staan exemplaren van wel 100 meter.
De boom is gemakkelijk te herkennen. Het duidelijkste kenmerk vormen de bruinrode puntige knoppen aan het eind van de twijgen; ze lijken wel wat op dikke beukeknoppen. De jonge twijgen zijn grijsbruin. De naalden zijn vrij kort (2–3 cm), vrij dun en aan de bovenzijde glanzend groen; aan de onderzijde hebben ze twee weinig opvallende grijswitte streepjes, de zogenaamde huidmondstreepjes. De naalden staan langs de twijgen naar alle kanten af. De douglas bloeit omstreeks april-mei; ook weer met mannelijke en vrouwelijke bloeiwijzen. Uit de vrouwelijke bloemen groeit na de bloei de kegel (5–10 cm lang). Zeer opvallend bij deze kegel zijn de drietandige dekschubben, die ver buiten de zaadschubben uitsteken als omgekeerde drietandjes. Bekijk zo'n kegel maar eens goed.
Op jonge leeftijd heeft de douglas een donkergrijze gladde bast met harsbuiltjes. De schors van een oude, goed uit de kluiten gewassen boom is ook al met geen andere te verwarren, ruw en kurkachtig, vol donkere barsten en groeven. Het gehele voorkomen

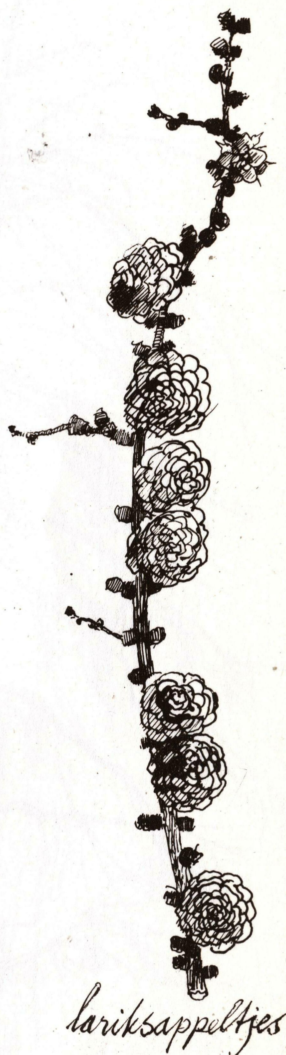
tak met kegel

van de douglas is trouwens karakteristiek; de dunne zijtakken buigen door onder de last van het dichte kleed van zachte donkere naalden en hangen als slingers onder de zwaardere takken.
In de bossen van de gemeente Renkum vinden we deze boom op verscheidene plaatsen. Al wat grotere exemplaren staan ten westen van de laan tussen "Oranje Nassau's Oord" en de buurtschap "Harten" bij Renkum. In tuinen, parken en plantsoenen wordt als sierboom behalve de gewone douglas ook vaak de zogenaamde "blauwe douglas" geplant. Niet te verwarren met de blauwsparren; dit zijn weer andere naaldbomen.

Lariks of lork

Onder de naaldbomen neemt de lariks een heel bijzondere plaats in, omdat hij in de winter kaal wordt. 's Winters weet de oplettende wandelaar zonder op te kijken direkt dat hij zich in een lariksbosje bevindt. De bodem onder deze bomen is in die rustperiode namelijk met een bruin, verend naaldentapijt bedekt.
Al vroeg in de lente, begin mei, krijgt de lariks weer een nieuw fris groen naaldenpak. De naalden staan in een soort "kwastjes" rondom de loten van het vorig jaar. De boom bloeit in dezelfde periode. De mannelijke kegeltjes zijn geelgroen; de vrouwelijke bloeiwijzen purperachtig; ze groeien nog in hetzelfde jaar uit tot rijpe, eivormige kegels, de "lariksappeltjes" (2 – 3,5 cm lang).
Er zijn in ons land twee soorten lariksen. De ene is afkomstig uit Midden-Europa, de andere uit Japan. De Europese lariks is hier in de bosbouw langzamerhand verdrongen door de Japanse lariks, die in ons vlakke land beter blijkt te voldoen. De Europese lariks is hier namelijk erg gevoelig voor een fatale ziekte, waarvan de Japanse soort in het geheel geen last heeft. Op sommige landgoederen kunnen we nog wel fraaie oude exemplaren van de Europese lariks aantreffen. Zo is ergens in de bossen van de "Hemelse Berg" in Oosterbeek een erg mooi laantje met Europese lariksen. Wie daar in de buurt wandelt, moet ook eens zoeken naar het bijzonder grote exemplaar daar vlakbij; het lijkt wel een enorme

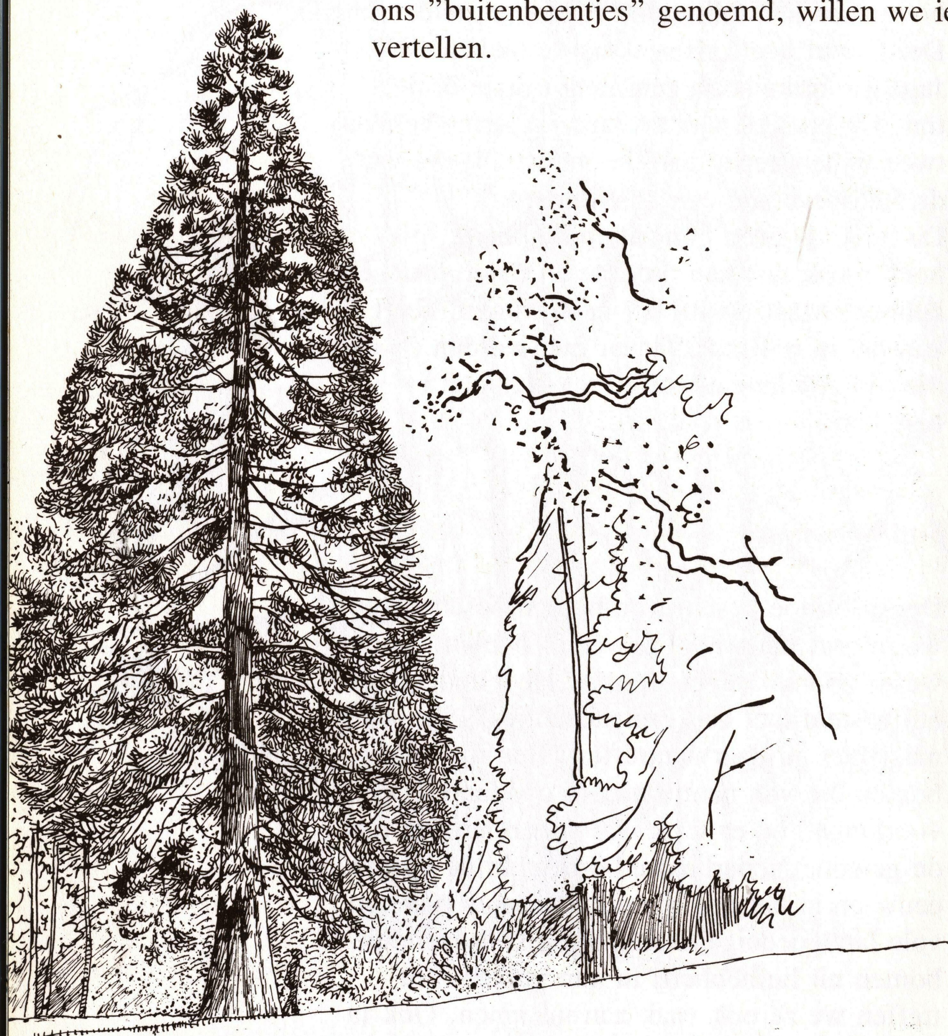

kandelaar. Ook in het park "Bato's Wijk" in Oosterbeek staan zulke oude knapen langs de oude oprijlaan. Een typisch kenmerk van de Europese lariks is zijn kromme "stamvoet". Dit herinnert ons aan het feit dat hij van nature op vrij sterk hellend terrein in het gebergte (de Alpen) groeit, waar hij bovendien aan felle wind is blootgesteld. Deze soort heeft grijsgekleurde takken. De Japanse lariks heeft een meer oranje-bruine tint. De naalden van de Japanse lariks hebben twee witte strepen aan de onderkant; die van de Europese zijn egaal lichtgroen.
De lariks is geen gemakkelijke boom: hij heeft gauw last van droogte en moet veel licht hebben. Maar als hij het naar zijn zin heeft kan hij zo'n 40 tot 50 jaar oud worden en in die tijd een lengte van 20 tot 40 meter bereiken.

Buitenbeentjes

De tot nu toe beschreven bomen beschouwen we min of meer als "gewone" bomen, omdat we ze zo vaak tegen komen. Heel anders is het gesteld met de "buitenbeentjes", die we maar hier en daar aantreffen. Het zijn vaak bomen die van nature niet in ons land voorkomen en er vaak wat anders uitzien dan de gewone Nederlandse bomen. In de vorige eeuw en in het begin van deze eeuw plantten vele landgoedeigenaren dergelijke bijzondere bomen uit liefhebberij in hun parken. Nu treffen we ze ook vaak aan in tuinen. Ook in

onze gemeente zijn vroeger veel prachtige parken aangelegd met daarin zeer bijzondere bomen. Kijk maar eens rond op de landgoederen "Duno", "Mariëndaal", "Hoog Oorsprong" en de "Hemelse Berg" in Oosterbeek of op "Oranje Nassau's Oord" in Renkum. Van een paar van deze bomen, door ons "buitenbeentjes" genoemd, willen we iets vertellen.

Mammoetboom

De mammoetboom, die hier ook wel Sequoia wordt genoemd, is een opvallende verschijning. Door de enorm hoge leeftijd en de zeer grote afmeting, die deze boomsoort kan bereiken, is het één van de meest beroemde naaldbomen ter wereld. In zijn vaderland – Californië – komen exemplaren voor die zo dik zijn, dat men eens door de stam van één van deze oude bomen een tunnel heeft geboord waar je met een auto doorheen kunt rijden. Ze worden meer dan 100 meter hoog en kunnen een stamomvang van wel 30 meter krijgen. De leeftijd van dergelijke bomen wordt geschat op 3 tot 4000 jaar. In Nederland is hij sedert 1853 ingevoerd en vaak op landgoederen als opvallende, alleenstaande boom geplant.
In de gemeente Renkum vinden we mammoetbomen in het park "Bato's wijk", op "Hartenstein", op "Mariëndaal" (achter het laboratorium) en op de "Pietersberg" te Oosterbeek.
Typische kenmerken zijn de pyramidevormige kroon en de roodbruine, vezelige, zachte schors.

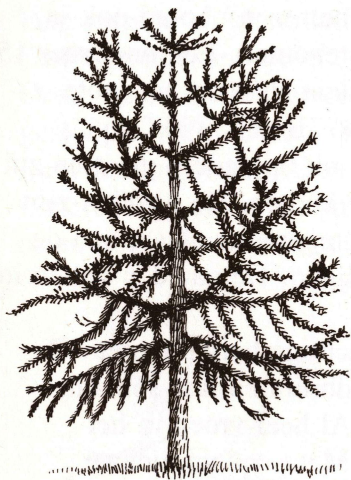
Araucaria

Een heel merkwaardige boom is de Araucaria; ook wel "slangeden" of "apeboom" genoemd. Het is een Zuidamerikaanse naaldboom, die van nature groeit in het berggebied van Chili, Argentinië en Brazilië. Hij is genoemd naar de Araucano-indianen, die in Zuid-Chili leven.
De twijgen van de boom zijn dicht bezet met donkergroene, brede, stijve schubben. Deze schubben lopen uit in zeer scherpe punten, waardoor de boom niet te beklimmen is; zelfs de apen hebben er moeite mee (de indianen noemen hem "apenpuzzel").
De boom krijgt aan de bovenste takken ronde, gestekelde kegels (12–15 cm in doorsnede), die rechtop staan. De zaden in die kegels zijn eetbaar en vormen een lekkernij voor de indianen. Om ze te bemachtigen worden de bomen eenvoudigweg omgehakt.

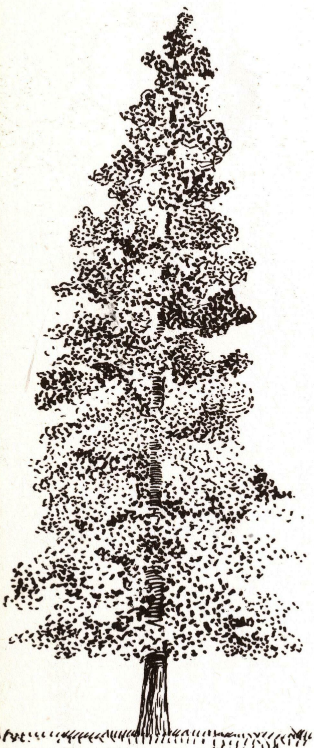
vrucht

In ons land is de Araucaria een sierboom, die in zijn jeugd vrij gevoelig is voor vorst. Op veel oude buitenplaatsen treffen we mooie Araucaria's aan; zo bijvoorbeeld ook op het terrein van het landgoed "de Oorsprong" aan de Van Borsselenweg te Oosterbeek. Kleinere bomen vinden we hier en daar in tuinen, o.a. langs de Utrechtseweg tegenover de "Sonnenberg" in Oosterbeek en in de Dopheidelaan in Heelsum.

Metasequoia

In tuinen en parken komen we tegenwoordig de Metasequoia vrij vaak tegen. Het is een naaldboom die in 1941 opnieuw is ontdekt. Voor die tijd kenden we hem alleen als fossiele boom, die heel lang geleden in grote delen van Azië, Europa en Noord-Amerika heeft gegroeid.
Men meende dat hij allang was uitgestorven, toen in 1941 in Midden-China drie exemplaren van een naar men dacht "onbekende" boomsoort werden gevonden. Nader onderzoek – in 1946 – leerde dat er nog veel meer van dergelijke bomen waren; het bleken Metasequoia's te zijn. De plaatselijke bevolking gebruikte de twijgen als veevoeder en noemde hem "waterlariks". Het zaad werd verzameld en naar alle delen van de wereld werden zaailingen verzonden. Zo is deze "uit de dood herrezen" boom ook in Nederland terecht gekomen. Een ongeveer 15 jaar oude Metasequoia staat op het grote grasveld in het park "Bato's wijk" in Oosterbeek, maar ook op andere plaatsen zul je hem zeker tegen komen. De naalden zijn geelgroen en staan tegenover elkaar aan de jonge éénjarige twijgen. De naalden vallen in de herfst af.
De boom heeft prachtige herfstkleuren. De schors is mooi roodbruin en laat soms in lange stroken los. Al heel vroeg in het voorjaar vormt de Metasequoia nieuwe naalden.

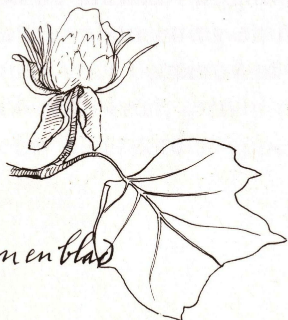

Ook onder de loofbomen zijn "buitenbeentjes". Hiervan willen we er enkele noemen.

Tulpeboom

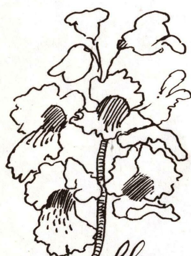

Ook uit Noord-Amerika komt de tulpeboom. Hij groeit daar vooral in de bossen van de oostelijke staten. Hij dankt zijn naam aan de vorm van de bloemen die op tulpen lijken. De boom bloeit in mei en juni. De bloemen zijn geelgroen en vallen weinig op. Zeer karakteristiek is de vorm van het blad. Het lijkt enigszins op dat van een esdoorn, maar waar de middelste lob van het esdoornblad in een punt eindigt, lijkt het alsof bij het blad van de tulpeboom de punt er is afgeknipt. In het najaar valt de boom op door prachtige herfstkleuren. In de winter zijn de bruinrode, langwerpige en platte knoppen kenmerkend. Een bijzonder mooie oude tulpeboom staat in Oosterbeek, op het terrein van de recent gesloopte villa "Dennenoord" aan de Benedendorpseweg. Ook op het landgoed "de Pietersberg" en in het park "Bato's wijk" staan nog schitterende tulpebomen.

Catalpa

De Catalpa – ook wel "trompetboom" genoemd – is afkomstig uit het zuidoostelijke deel van Noord–Amerika.
De boom heeft buitengewoon grote bladeren (± 25 cm lang), die erg zacht en lichtbehaard zijn; de kleur is bleekgroen. Bij harde wind worden ze gemakkelijk beschadigd. Deze opvallende bladeren en de bolvormige kruin op een vrij korte stam maken de boom tot een bijzonderheid.
De Catalpa bloeit in de tweede helft van juli met grote witte bloempluimen, die een beetje lijken op de kaarsen van de kastanje. De witte klokvormige bloemen hebben aan de binnenzijde gele strepen en violette vlekjes; ze hebben een gegolfde rand. Ze doen wel wat aan trompetjes denken, vandaar de naam "trompetboom". De zaden van de Catalpa zitten in 30–35 cm lange, ronde donkerbruine peulen, die lijken op trommelstokken. Daarom wordt de catalpa soms ook wel "trommelstokkenboom" genoemd. In Oosterbeek bij de Svaco-flat aan de Stationsweg en bij het sportpark "Hartenstein", op de hoek van de Maatweg en de Dankmeyerweg te Renkum en ook op andere plaatsen in de gemeente is deze opvallende boom te vinden.

Zwarte walnoot

Langs de Kortenburgerlaan, de toegangsweg naar het landgoed "Oranje Nassau's Oord", groeit de zwarte walnoot. De bevolking kent hem beter onder de naam "snotnoot". De steenvruchten rijpen in de herfst in een bruingroen taai omhulsel. Bij het afpellen van dit omhulsel krijg je een paar bruingele handen, die erg moeilijk schoon te krijgen zijn. Als de bladeren zijn afgevallen en de meeste noten nog aan de bomen zitten, is dit laantje erg mooi. Tegen een blauwwitte hemel steken de takken met hun vruchten dan prachtig af. De zaadwand (notedop) is erg hard en de kern klein. Als de noot nog niet geheel rijp is, bestaat deze kern uit een slijmerige massa. Vandaar waarschijnlijk de naam snotnoot. De vrucht is overigens erg hard en er blijft na opening meestal weinig eetbaars over. Het vaderland van de zwarte walnoot is het zuidelijke en oostelijke deel van Noord-Amerika, waar deze bomen wel een lengte van 30 tot 40 meter kunnen bereiken. De mannelijke bloemen zijn verenigd in 8 tot 10 cm lange, hangende katjes; de vrouwelijke staan in groepen van 2 tot 5 aan de uiteinden van de takken. De vruchten vallen in november. Het hout wordt gebruikt voor de vervaardiging van meubels en geweerkolven, terwijl uit de noten een olie kan worden geperst.

Een uitgave van de vereniging ”Vijf dorpen in ’t groen” te Renkum en het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (I.V.N.) afdeling Renkum, met medewerking van de Wageningse reclame-advieskring voor niet-commerciële doelen (STIP).

De teksten zijn van L.P. van de Geijn, C. Burgsteijn, ing. G. Gerlagh, C. van Ginkel, ir. G.W. Mulder, drs. K.W.R. Zwart en A.D. Zwart-Rinsema.

De illustraties zijn van Bert Bouman.

Gedrukt bij Tesink BV, Zutphen.

